

Το μαθησιακό και πολιτισμικό περιβάλλον των αλλοδαπών μαθητών στην Ελληνική Εκπαίδευση

/ [Πεμπτούσία](#)

Μπαλτατζής Δημήτριος, Δρ. Φ. Σχολικός Σύμβουλος Π. Ε

**Παπαγιαννάκης Ευάγγελος, MSc Σχολικός Σύμβουλος Οικονομολόγων
Περιφέρειας Πελοποννήσου**

**Μπαλτατζής Ελένη Μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο της
Κύπρου**

Περίληψη

Η σημασία της θρησκευτικής διάστασης στην διαπολιτισμική αγωγή αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο. Στη μορφή αυτή της σχολικής αγωγής τονίζεται ότι η θρησκευτική αγωγή, ακολουθώντας σύγχρονες ερμηνευτικές και παιδαγωγικές αντιλήψεις, μπορεί να συνεισφέρει άμεσα και σημαντικά, όπως π. χ. στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής δια μέσου της καλλιέργειας πνεύματος ανεκτικότητας, κατανόησης και σεβασμού μεταξύ διαφόρων πολιτισμών και θρησκειών.

Βασικός στόχος της εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι να διαμορφώσει πολίτες οι οποίοι ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες και δημιουργικές προσωπικότητες. Στα απαραίτητα στοιχεία δημιουργικής προσωπικότητας ανήκουν η σφαιρική πληροφόρηση και το κριτικό πνεύμα. Απαραίτητα στοιχεία για μια δημιουργική ζωή χρειάζονται η καταλογή, ο αλληλοσεβασμός, η εξάλειψη του ρατσισμού στις σχέσεις των μαθητών και των ανθρώπων γενικότερα, η ανεκτικότητα και η αποδοχή του δικαιώματος στην ετερότητα, στοιχεία απαραίτητα για τη αγωγή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Summary

The importance of the religious dimension in Intercultural Education is increasingly

recognized in the wider European area. It is stressed that religious education, following contemporary educational interpretations, can contribute directly and significantly, for example to the promotion of social cohesion through the cultivation of a spirit of tolerance, understanding and respect among various cultures and religions.

Basic goal of education in Greece is to form citizens who irrespective of gender and origin have the ability to evolve into whole and creative personalities. Global information and critical spirit belong to the essential features of a creative personality. Essential characteristics of a creative life are mutual respect, elimination of racism in students' and generally in people's relationships, tolerance and acceptance of the right to be different, all features indispensable to cross-cultural education.

1. Εισαγωγή

Η συνάντηση Ελληνισμού στα όρια της ελληνορωμαϊκής οικουμένης δεν σήμανε απλώς την αλληλεπίδραση δύο κόσμων και πολιτισμών αλλά σταδιακά μορφοποίησε ένα πολιτισμό. Πρόκειται για τον πολιτισμό της Ορθοδοξίας και του Ανατολικού Ρωμαϊκού Κράτους, τον λεγόμενο Βυζαντινό πολιτισμό. Η ακτινοβολία του βυζαντινού κόσμου και πολιτισμού επιβίωσε κατά την πάροδο των δέκα αιώνων του βίου του εξαιτίας της πολιτισμικής του ιδιαιτερότητας και της Ορθοδοξίας με την οποία επέδρασε ευεργετικά και σε άλλους λαούς. Η αίσθηση της μεγάλης αυτής πολιτιστικής κληρονομιάς δεν έσβησε ποτέ από τη συλλογική μνήμη του Ελληνισμού ακόμη και κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Η ανάμνηση αυτής της πολιτισμικής του αυτοσυνειδησίας οδήγησε το Νέο Ελληνισμό στον αγώνα της ελευθερίας και της αναγέννησης.

Συνάμα, η ορθόδοξη θεολογία οφείλει να πραγματοποιήσει δημιουργικό άνοιγμα προς τον πολυπολιτισμικό κόσμο προσλαμβάνοντας τα προβλήματα και τους προβληματισμούς. Χρειάζεται μια νέα προσέγγιση των σημερινών κοινωνικών πολιτιστικών πραγματικοτήτων, μέσα από μια θεολογία ετερότητας, που δεν θα έχει ωστόσο τίποτε κοινό με το πνεύμα συγκρητισμού. Είναι όντως ανάγκη στις μέρες μας η Ορθοδοξία να προχωρήσει πιο πέρα και από την νεωτερικότητα και να αποδεχθεί τον πλουραλισμό και την ετερότητα των άλλων κατά τέτοιο τρόπο ώστε ταυτόχρονα να μην υποτιμά, συμβιβάζει, πολύ δε περισσότερο να εγκαταλείπει την ορθόδοξη αυτοσυνειδησία και ετερότητα. Στο όραμα μιας τέτοιας θεολογίας της πολυπολιτισμικότητας βασική αρχή της είναι ο αλληλοσεβασμός, η αποδοχή και η ειρηνική συνύπαρξη θρησκειών και πολιτισμών. Απαιτείται σαφώς μια άλλη νοοτροπία και ένα άλλος προσανατολισμός για την αναγνώρισή τους. Μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση μπορεί να αναδείξει καν να φωτίσει πολύ βαθιά τις πτυχές της θεολογίας της ετερότητας.

Η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής αγωγής γίνεται περισσότερο κατανοητή, αν λάβουμε υπόψη μας τους βασικούς στόχους. Η αλλαγή στάσεων του καθενός απέναντι στην πολιτισμική ποικιλία και διαφορά δια μέσου καλλιέργειας πλουραλιστικής και πολυπολιτισμικής νοοτροπίας είναι ο πρώτος της στόχος, ως βασικό αίτημα της σύγχρονης πραγματικότητας. Δεύτερο στόχο αποτελεί η καλλιέργεια συνείδησης αποδοχής, σεβασμού και συνύπαρξης με το «διαφορετικό». Μια τέτοια συνείδηση όχι μόνο δεν απειλεί την προσωπική και εθνική ταυτότητα του καθενός, αλ' αντίθετα συμβάλλει στην βαθύτερη συνειδητοποίηση και τον εμπλουτισμό της. Άμεση συνέπεια των στόχων αυτών είναι η καλλιέργεια ενός τύπου ανθρώπου ικανού να επικοινωνεί και να συνυπάρχει ειρηνικά με το όποιο «άλλο», χωρίς προκαταλήψεις και διακρίσεις και με αποφυγή δημιουργίας κλίματος αντιπαλότητας και αισθήματος υπεροχής.

Με τον όρο «διαπολιτισμού» δεν εννοούμε ένα σύνολο περισσότερων πολιτισμών, αλλά μια κριτική, δυναμική ολοκλήρωση πολιτισμών πρόθυμων να συναντηθούν και να συγκριθούν, να ανταλλάξουν απόψεις, να δανειστούν αμοιβαίες λέξεις, ιδέες, υποθέσεις, φαντασίες, ουτοπίες και να προσθέσουν στα οικεία σύμβολα άλλα σύμβολα πολιτισμικών συστημάτων^[1].

2. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην τάξη

Η θεώρηση ότι πολιτισμός είναι το σύνολο των επιτευγμάτων ενός έθνους μέσα στην ιστορική του διαδρομή, συμπεριλαμβανομένων του τρόπου ζωής και αξιών που έχουν κατοχυρωθεί στη συνείδηση των μελών της κοινότητας, εξακολουθεί να ισχύει, αλλά επειδή η χώρα μας πέρα από τη συμμετοχή της σε οργανισμούς και ενώσεις, που επιβάλλουν μια νέα επικοινωνιακή προσέγγιση μεταξύ διαφορετικών λαών, από μονοφυσικό στην ουσία κράτος, άρα με ένα λαό που έχει κοινές αναφορές και από καθαρά μεταναστευτική χώρα, έχει μεταβληθεί σε χώρα υποδοχής οικονομικών μεταναστών, αλλοδαπών και παλινοστούτων ομογενών, ανθρώπων δηλαδή με διαφορετική κουλτούρα, διαφορετική θρησκεία, διαφορετικές αξίες, με πλείστες όσες δυσκολίες που αφορούν την εξεύρεση εργασίας, την αδυναμία γλωσσικής επικοινωνίας, την έλλειψη κατοικίας, την αντιμετώπιση από τους «αυτόχθονες» με καχυποψία, αν όχι και με συναισθήματα άγχους και φόβου, οφείλει και μέσω της εκπαιδευτικής κοινότητας να βρει όλες τις κοινές και μη κοινές συνιστώσες στον πολιτισμό και στην κουλτούρα γενικότερα και μέσα από τα κοινά στοιχεία να βοηθήσει στην επικοινωνία και την κοινωνική συνεύρεση διαφορετικών ανθρώπων.

Μοναδικός στόχος αυτής της διαδικασίας είναι η ένταξη των όποιων μειονοτήτων στον κοινωνικό ιστό της Χώρας μας. Η ένταξη αυτή προϋποθέτει την ισονομία, την προστασία της μητρικής γλώσσας, το σεβασμό στη διαφορετικότητα θρησκείας και κουλτούρας, την καλή εκμάθηση της Ελληνικής, ώστε να δημιουργηθούν οι προοπτικές σχολικής επιτυχίας και κοινωνικής προόδου.

3. Εννοιολογική διάσταση της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Το 1996 ψηφίστηκε ο Νόμος 2.413 (ΦΕΚ 124/17-6-96), όπου ορίζεται ο σκοπός και το περιεχόμενο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα στο άρθρο 34 ορίζεται: «Σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η οργάνωση και η λειτουργία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και μορφωτικές ιδιαιτερότητες». Η παρουσία αλλοδαπών στη χώρα μας είναι μια νέα, αναπόδραστη πραγματικότητα μέσω της οποίας αλλάζει ο δημογραφικός και πολιτιστικός χάρτης της χώρας μας, θα ζήσουμε δε με αυτήν την πραγματικότητα όλοι μας. Η προσπάθεια για να είναι όσο το δυνατόν καλύτερα, απαραίτητη για το συμφέρον όλων μας.[\[2\]](#)

Ο όρος Διαπολιτισμική Εκπαίδευση (Cultural Education) ενέχει μια δυσκολία ως προς την αποσαφήνιση του. Τούτο διότι οι πολλές σημασίες που τον περιβάλλουν, περιπλέκουν ακόμα περισσότερο την αποσαφήνισή του. Στο Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας Γ. Μπαμπινιώτη (Κέντρο Λεξικολογίας) πληροφορούμαστε ότι διαπολιτισμικός,-ή-ό: είναι αυτός που σχετίζεται με διάφορους πολιτισμούς ή που συνδυάζει διάφορους πολιτισμούς και πολυπολιτισμικός,-ή-ό: είναι αυτός που χαρακτηρίζεται από τη συνύπαρξη διάφορων και διακεκριμένων μεταξύ τους πολιτισμών.

Είναι αδύνατο να δοθεί ένας σύντομος, σαφής, καθολικά αποδεκτός ορισμός της «διαπολιτισμικής εκπαίδευσης». Δεδομένης της ποικιλίας των αντιλήψεων για την «εκπαίδευση» και της παρόμοιας πλατιάς ποικιλίας πιθανών ορισμών του «πολιτισμού» (cultures), αυτή η έλλειψη ενός απλού και καθολικά συμφωνημένου ορισμού δεν εκπλήσσει σχεδόν καθόλου[3].

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση μπορεί να εννοηθεί και ως η διαδικασία επικοινωνίας των πολιτισμών. Υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον πολιτισμικό να γνωρίσουν τα παιδιά και άλλους πολιτισμούς. Είναι αυτό που ο πατέρας της ποίησης, ο Όμηρος, ψάλλει στην Οδύσσεια, Α΄ Ραψωδία, για το πολυμήχανο Οδυσσέα. « Πολλών δ' ανθρώπων ειδών άστει και νέον έγνω » δηλαδή είδε τις πόλεις πολλών ανθρώπων και γνώρισε τη σκέψη τους. Αυτό συμβαίνει στη διαπολιτισμική εκπαίδευση όπου η μείξη των πολιτισμών οδηγεί σε μια ισορροπία κατανόησης και εξανθρωπισμού.[4]

Ο όρος διαπολιτισμική εκπαίδευση χρησιμοποιείται μερικές φορές για να εννοήσει εκπαίδευση “μέσω” πολλών πολιτισμών με την έννοια ότι η εκπαιδευτική διαδικασία χρησιμοποιεί πολυπολιτισμικά στοιχεία. Η εκπαίδευση προκύπτει μέσα από τη χρήση αυτών των στοιχείων. Προφανώς, ακριβώς το ποια στοιχεία επιλέγονται και πως πρόκειται να παρουσιαστούν θα εξαρτηθεί από τη συγκεκριμένη αντίληψη της εκπαίδευσης που εμπλέκεται. Η εκπαίδευση μέσα σε διάφορους πολιτισμούς περικλείει την ιδέα ότι οι πολιτισμικές παραδόσεις ενσωματώνουν χαρακτηριστικές γνώσεις που αξίζουν τον κόπο και τρόπους σκέψης. Συνεπώς, μια πολυπολιτισμική εκπαίδευση θα στερούσε τα παιδιά από πολλά αξιόλογα και ενδιαφέροντα. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν “λογικοί λόγοι” για να θεωρείται μια ευρεία εκπαίδευση ως απαραίτητα διαπολιτισμική.

Το σημαντικό είναι ότι τα παιδιά των εθνικών μειονοτήτων αποκτούν εμπειρίες μέσω των πολιτισμικών στοιχείων. Επομένως στο αναλυτικό πρόγραμμα πρέπει να ενσωματωθεί η πολιτισμική διαφορά. Σύμφωνα με τον Μπαλιά: «το παιδευτικό ιδανικό του Διαφωτισμού για μια κοινωνία ελευθερίας, ειρήνης και δικαιοσύνης, θεμελιωμένης στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παραμένει στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης για το μέλλον των δημοκρατικών κοινωνιών, αλλά και για το μέλλον της ίδιας της ανθρωπότητας».[5]

Ενδιαφέρουσα είναι και η άποψη που διατυπώνει ο Παπάς αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Αυτή «στοχεύει στην καθιέρωση μιας κοινωνίας με αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση, με πνεύμα αμοιβαιότητας και ισότητας στα κοινωνικά μέλη, με λησταποδοχή των εκατέρωθεν αξιών και ακόμα την άποψη των βασικών δικαιωμάτων που έχουν τα κοινωνικά όντα, σύμφωνα με το Χάρτη των

Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων[6]» κάνει δηλαδή αναφορά σε “οικουμενικές” αξίες που πρέπει να εφαρμοστούν στις σύγχρονες κοινωνίες, στην σύγχρονη πολυπολιτισμική πραγματικότητα των κοινωνιών αυτών γενικότερα.

Σύμφωνα με τον “Οδηγό Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης”[7] ο όρος Διαπολιτισμική Εκπαίδευση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μέσο δράσης, ως εργαλείο που αποβλέπει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και συμπεριφορών οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματική διόραση μέσα σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.

(Συνεχίζεται)

Σημειώσεις:

[1] Μπερερής, Π. (2001). Για μια Διαπολιτισμική Εκπαίδευση σε μια Πολυπολιτισμική Κοινωνία, Αθήνα: arioshara, σ. 20.

[2] Γαργαλιάνος, Ι (2007). Η οργάνωση και η διοίκηση της εκπαίδευσης των αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα, στο περιοδικό Σχολείο και Σπίτι, τεύχος 486, έτος 46ος , Αθήνα, σ. 169.

[3] Leicester, Mal, (1989). Multicultural Education: From Theory to Practice, Berkshire.

[4] Leicester, Mal, (1989). Multicultural Education: From Theory to Practice, Berkshire.

[5] Μπάλιας, Σ. (2004). τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εποχή της δημοκρατίας, Αθήνα, σ. 233.

[6] Παπάς, Α. (1998). «Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική», Αθήνα, σ..301.

[7] Μίτιλης Α., Σκαλή Θ., (2004). Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Σχέδιο Δράσης «Καινούρια Αρχή».